

TÜRÜK

2020, Yıl/Year: 8, Sayı/Issue: 23, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 05.11.2020

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 23.11.2020

Sayfa / Page: 385-387

Book Review and Evaluation / Kitap Tanıtımı ve Değerlendirme

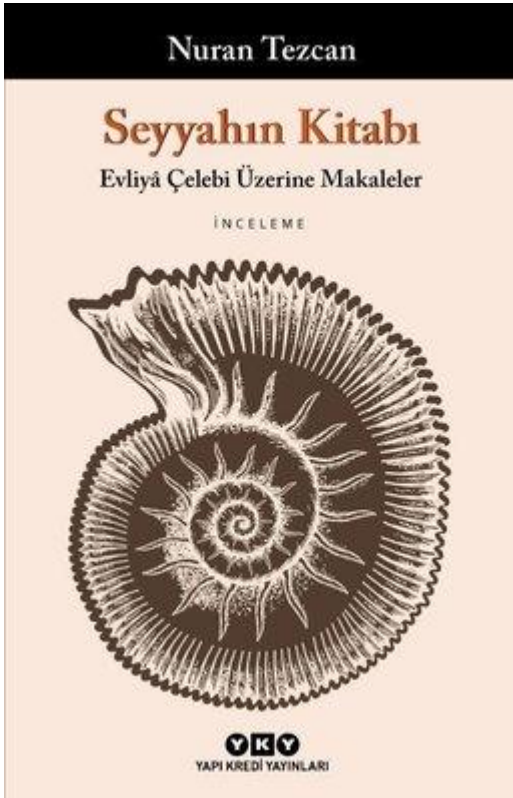
Yazar / Writer:

 Dr. Öğr. Üyesi Bahar Gökpinar

Yeditepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü

bahar.gokpinar@yeditepe.edu.tr

**Prof.Dr. Nuran TEZCAN, “SEYYAHIN KİTABI/EYLIYÂ ÇELEBİ ÜZERİNE
MAKALELER”, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019, 476 s., ISBN:
9789750845130**

Cumhuriyet öncesi literatür, edebiyat tarihi çalışanlar için kör ve derin bir kuyu olmaya devam ediyor ne yazık ki... Bunun temelinde; dil sorunu, ezberlenmiş tarihyazımı gibi pek çok sebep olmakla birlikte, en mühim gediklerden biri, Cumhuriyet (harf devrimi) öncesinde üretilmiş edebiyat metinlerini Türk edebiyatına eklemeyememe zaafıdır. *Seyahatnâme*'nin verdiği bilgileri 17. yüzyıl Osmanlı toplumu açısından sosyolojik bir malzeme olarak yorumlamak yerine eserdeki sayılara, isimlere veya tarihlere odaklanıp at gözlüğü takan tarihçilerin “mazbut” ihtiyatı bir yana, benzer biçimde, edebiyat araştırmacılarının da *Seyahatnâme*'yi değerlendirirken, onun her şeyden evvel “edebî bir yaratı” olduğunu anlamaktan ısrarla “imtina” etmeleri, söz konusu eserin anlamlandırılmasında sekteye uğramamızın nedenlerindedir.

Oysa kısır bir yargı ile “modern” sıfatı yapıştırdığımız geç dönem edebî anlatıların kökeninde muazzam bir kaynak yatmakta olduğunu pek çok kez

görmezden geliyoruz. 17. yüzyılın “dahi yazarı” Evliyâ Çelebi ve onun biricik ve fakat edebiyat tarihinde hak ettiği yeri çoğu zaman elde edemeyen anlatısı *Seyahatnâme*, Nuran Tezcan’ın¹ uzun bir süredir kaleme almakta olduğu incelikli ve ciddi çalışmalarla gün yüzüne çıkmaya devam ediyor...

2009 ve 2011 yıllarında basılan ve Nuran Tezcan ile Semih Tezcan tarafından yapılan derleme çalışmaları², *Seyahatnâme* ve yazarını farklı bakış açıları ile kavrayabilmemiz için hacimli ve sağlam bir zemin oluşturmuştu. Şimdi ise, Nuran Tezcan’ın kaleminden çıkan ve farklı tarihlerde yayımlanmış makalelerini bir arada görme/okuma şansımız olacak... Yapı Kredi Yayınları tarafından basılan bu çalışma, *Seyahatnâme*’yi hem bir 17. yüzyıl edebî anlatısı hem de toplumsal tarih ekseninde bir malzeme olarak değerlendirebilme olasılığı sunuyor...

Tezcan’ın yirmi dokuz yazısını içeren söz konusu kitapta *Seyahatnâme*’nin, Tezcan’ın kendi ifadesiyle, “verdiği bilgilerin ötesinde, bir edebiyat eseri olarak özgün anlatım gücüne, çağının zihniyetinin izdüşümüne ve Evliyâ Çelebi’nin sıradışı kişiliğine” tanık oluyoruz. Gerçek değeri çok geç keşfedilen “yazar” Evliyâ ve *Seyahatnâme*’si, bu çalışma ile bütünlüklü ve disiplinlerarası bir anlama imkânı sağlıyor bize... Kitapta, Evliyâ’dan kalan belgesel izlerden, Osmanlı’nın ötekisini kavrayışa kadar farklı pek çok mesele analiz ediliyor Tezcan tarafından; örneğin “**Osmanlı-Türk Edebiyatında Şairle Yazarın Ayrıldığı Kavşak**” başlıklı makalede, Evliyâ’nın Osmanlı klasik nesir dilinden ayrılan yönü, tamamen kendine has olan dil ve üslubu, hatta dil ile bilinçli olarak oynaması gibi belirleyici unsurları görebiliyoruz. Böylece, Osmanlı edebiyatının bazı basmakalıp tekrarlarının Evliyâ tarafından nasıl aşıldığını anlayabiliyoruz. Öte yandan, “**Kurmacanın Gücü: Alıntı mı, Yanılgı mı, Kurmaca mı?**” başlıklı makalesinde, Tezcan, “ nesnel bilgi ile kurmaca, bir anlamda durağan olanla canlı olan bu eserde birbirini Evliyâ’nın kaleminde bütünlemiştir,” derken, bunun nasıl yapıldığını somut örnekler üzerinden ve bilimsel bir bakışla ortaya koyuyor... Tezcan’ın kitapta yer alan tüm makalelerinin birbirini bütünleyen bir eksende olması ve bugüne kadar üzerinde durulmayan konuları detaylı ve anlaşılır bir edebiyat tarihçisi gözüyle yansıtması da çalışmanın ayırıcı niteliklerinden... Böylece okur, “Sergüzeşt-i Hakîr”den “Sıradışı Yazar”a giden yolu tüm detayları ile keşfedebilme şansı bulabilmektedir.

Kitapta yer alan yazıların başka bir özelliği de *Seyahatname*’den yapılan alıntıların orijinal metin olarak verilip Osmanlıca kelimeler ya da Evliya’nın özel söz varlığı için metnin içinde günümüz Türkçesiyle karşılıklarının verilmiş olmasıdır. Bu, ya Evliya’nın dilinden soyutlanarak Türkçeleştirilmiş metinlerin yapaylığı, ya da orijinal metnin anlaşılmasının zorluğu karşısında yararlı bir uygulama olarak günümüz okuyucusunun metne doğrudan dahil olmasını sağlamaktadır.

Türkiye’de, klasik edebiyat tarihi çerçevesinde yapılan, metin incelemeleri ile ilgili lisansüstü çalışmalarda en sık rastladığımız eksikliklerden biri, ele alınan metinlerin sosyokültürel bağlamlarının dikkatten kaçmasıdır. Herhangi bir klasik eseri inceleyen araştırmacılar, çoğu zaman, eserin edisyon kritiğini yapıp içeriğini çözümlene kısmını dışarıda bırakmayı tercih etmektedirler. Elbette, bir metni analiz edebilmek için öncelikle sağlam ve bilimsel bir veri olarak dilinin, biçimsel

¹ Halen Kapadokya Üniversitesi’nde öğretim üyesi olan Prof. Dr. Nuran Tezcan, aynı üniversitede yeni bir Türk Dili ve Edebiyatı bölümünün kurucusudur.

² Nuran Tezcan ve Semih Tezcan (der.), *Evliyâ Çelebi*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011.

yapısının ortaya konulması gereklidir, kaçınılmazdır. Yıllardır devam eden ve edebiyat tarihine bakışımızı sınırlandıran bu çalışmaların bir anlam kazanabilmesi, ancak Nuran Tezcan'ın makalelerinde gördüğümüz gibi çok yönlü, kapsayıcı, sorgulayıcı ve titiz bir bakış açısı ile mümkün olacaktır.